

Список використаних джерел

1. Баталов А. А. «Исторические бюрократические империи» в теории Ш. Эйзенштадта и их трансформация в «модернизированное общество» / А. А. Баталов // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. – 2004. – №638: сер. Філософія. Філософські перипетії. – С.49–56. // Batalov A. A. «Istoricheskie bjurokraticheskie imperii» v teorii Sh. Ejzenshtadta i ih transformacija v «modernizirovannoe obshhestvo» / A. A. Batalov // Visnyk Harkivs'kogo nacional'nogo universytetu imeni V. N. Karazina. – 2004. – №638: ser. Filosofija. Filosofski'ki perypetii'. – S.49–56.
2. Кутуєв П. Порівняльно-історична соціологія модернізації: теоретизування Ш. Ейзенштадта / Павло Кутуєв // Соціальна психологія: Український науково-практичний журнал. – 2007. – №4. – С.17–26. // Kutujev P. Porivnjal'no-istorychna sociologija modernizacii': teoretyzuvannja Sh. Ejzenshtadta / Pavlo Kutujev // Social'na psihologija: Ukraїn's'kyj naukovо-praktychnyj zhurnal. – 2007. – №4. – S.17–26.
3. Мотиль О. Підсумки імперій: занепад, розпад і відродження / Олександр Мотиль; [пер. з англ. П. Грицака]. – К.: Критика, 2009. – 200 с. // Motyl' O. Pidsumky imperij: zaneпад, rozpad i vidrodzhennja / Oleksandr Motyl'; [per. z angl. P. Grycaka]. – K.: Krytyka, 2009. – 200 s.
4. Abrams P. Historical Sociology / Philip Abrams. Ithaca. – New York: Cornell University Press, 1982. – xviii + 353 p.
5. Doyle M. W. Empires / Michael W. Doyle. – Ithaca and London: Cornell University Press, 1986. – 408 p.
6. Eisenstadt S. N. Essays on Comparative Institutions / S. N. Eisenstadt. – New York, London and Sydney: John Wiley & Sons, Inc., 1965. – xiii + 376 p.
7. Eisenstadt S. N. The Political Systems of Empires: The Rise and Fall of the Historical Bureaucratic Societies / S. N. Eisenstadt. – New York: Free Press of Glencoe, 1963. – 524 p.
8. Hamilton G. Configurations in History: The Historical Sociology of S. N. Eisenstadt / Gary G. Hamilton // Vision and Method in Historical Sociology / Edited by Theda Skocpol. – New York and Cambridge: Cambridge University Press, 1984. – P.85–128.
9. Kautsky J. H. The Politics of Aristocratic Empires / John H. Kautsky. – Chapel Hill: University of North Carolina Press, 1982. – xvi + 416 p.
10. Mann M. The Sources of Social Power, Vol.1: A History of Power from the Beginning to 1760 A.D. / Michael Mann. – Cambridge: Cambridge University Press, 1986. – ix + 549 p.
11. Marangudakis M. Multiple Modernities and the Theory of Indeterminacy: On the development and theoretical foundations of the historical sociology of Shmuel N. Eisenstadt [Електронний ресурс] / Manussos Marangudakis // ProtoSociology. – January, 2012. – Vol.29. – Режим доступу: <https://forum.aegean.gr/download/file.php?id=10117>
12. Münkler H. Empires: The Logic of World Domination from Ancient Rome to the United States / Herfried Münkler [translated from German by Patrick Camiller]. Malden, MA: Polity Press, 2007. – xi + 248 p.
13. Weerdt H. D. Shmuel N. Eisenstadt and the Comparative Political History of Pre-Eighteenth-Century Empires / Hilde De Weerdt // Asian Review of World Histories. – January, 2016. – Vol.4, Is.1. – P133–162.

Kukartsev O. V., candidate of political science, associate professor of Department of Political Science and International Relations, Lviv Polytechnic National University (Ukraine, Lviv), oleg.kukartsev@gmail.com

The significance of the typologization method in the S. Eisenstadt's methodology of the comparative historical-sociological study of empires

The peculiarities of using Shmuel N. Eisenstadt's method of typologization in a comparative historical-sociological study of political systems are analyzed. The work of Israeli scientist «The Political Systems of Empires: The Rise and Fall of the Historical Bureaucratic Societies» is on the focus. The theoretical basis of S. Eisenstadt's typology of the empires is revealed. Particular attention is paid to its characterization of «centralized historical bureaucratic empires».

Keywords: S. Eisenstadt, empire, political system, comparative historical sociology, configurational analysis, typologization, typological comparison.

* * *

УДК 329:323(477)

Морарь М. В.,

доктор політичних наук, професор кафедри суспільно-гуманітарних наук, Таврійський державний агротехнологічний університет (Україна, Мелітополь), morar.nikolay@mail.ru

НАЦІОНАЛЬНА ІДЕЯ ЯК ФАКТОР КОНСОЛІДАЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Досліджується та визначається місце і роль національної ідеї у консолідації українського суспільства. Підкреслюється, що уперше за роки незалежності постало завдання подальшого зміцнення незалежної держави, збереження стабільності і міжнародної згоди. Визначальну роль у цьому процесі повинна відіграти українська національна ідея, яка покликана забезпечити необхідну консолідацію, згуртованість та національну єдність української нації, а також інтеграцію національних меншин до її складу при збереженні та розвитку їх етнокультурних особливостей.

Аналізується стан та перспективи розвитку національної ідеї. В цьому контексті робиться висновок, що українська національна ідея в останні роки стала предметом спекуляції з боку політичної еліти та лідерів і не приводить та й не може привести до консолідації політичних сил. Суспільство, держава повинні мати об'єднуючу ідею, цінності. Протягом багатьох століть такою об'єднуючою ідеєю була незалежність. Але ця ідея продовжувалася до тих пір, поки незалежність не стала реальністю.

Своєю необхідною ідеєю, яка б організувала суспільство на створення якісно нового рівня життя. Оскільки мало мати власні кордони, герб, прапор, парламент, президента. Життя повинно покращуватися, але покращуватися для всіх. Це повинно стати тією об'єднуючою ідеєю для політичної еліти та народу, яка однаково сприймали б і в Києві, й у Львові, й у Мелітополі.

Актуалізується та обґрунтовується необхідність формування консолідаційної ідеології, відтворення системи цінностей, які б об'єднували учасників політичного процесу, здатних консолідувати українську громаду і привести український народ до злагоди і процвітання. На наш погляд, ключовими цінностями національної ідеї повинні стати відчуття відповідальності за долю країни, патріотизм, гуманізм, демократія, соціальна справедливість, освіченість. Вироблення такої національної ідеї є для України справою надзвичайної ваги й актуальності, тому що власне на її основі повинні визначитися головні орієнтири і цінності розбудови держави в контексті євроінтеграції.

Ключові слова: національна ідея, ідеологія, політична нація, політичний процес, політична стабільність, політична діяльність.

Сучасне українське суспільство продовжує переживати один із найскладніших періодів своєї історії. Для політичної ситуації характерні такі явища, як криза державності, політичного управління, криза національної ідентичності. Уперше за роки незалежності на весь зріст постало завдання подальшого зміцнення незалежності держави, збереження стабільності і міжнародної згоди. Визначальну роль у цьому процесі повинна відіграти українська національна ідея, яка покликана забезпечити необхідну консолідацію, згуртованість та національну єдність української нації, а також інтеграцію національних меншин до її складу при збереженні та розвитку їх етнокультурних особливостей.

Підкреслимо, що саме національна ідея відіграє головну роль у формуванні політичної нації. Дополітичної нації в Україні, як відомо, належить українці, росіяни, білоруси, угорці, євреї та інші етнопонаціональні групи. Становлення української політичної нації, на думку науковців, можливе тільки на загальноцивілізованих принципах громадського суспільства, тоді, коли будуть створені економічні, соціальні, духовні умови, які працюють на націю. Будь-яке суспільство, щоб стати нацією, крім об'єднання спільними економічними інтересами, повинно інтегрувати ще й додатковими зв'язками, як то: спільністю мови, культури, особливостями національного менталітету. Ігнорування ж цих зв'язків, байдуже ставлення до питань формування національної ідеї, яка б згуртувала націю, веде до

розчарування суспільства на групи, клани, релігійні, етнічні утворення, а це вже становить небезпеку самому існуванню держави. Тому без національної ідеї неможливо побудувати незалежну державу.

Нарешті, в епоху глобалізації національна ідея стає мірилом духовності і протистоїть ідеологіям, орієнтованим на уніфікацію національних відмінностей і цінностей. Вироблення такої національної ідеї, як справедливо відзначає М. Дмитренко, стає для України справою надзвичайної ваги й актуальності, тому що саме на її основі повинні визначитися головні орієнтири і цінності розбудови держави в контексті євроінтеграції [1, с. 181].

В цьому плані слід відзначити, що, на превеликий жаль, українська національна ідея в останні роки стала предметом спекуляції з боку політичної еліти та лідерів і не приводить та й не може привести до консолідації політичних сил. Суспільство, держава повинні мати об'єднуючу ідею, цінності. Протягом багатьох століть такою об'єднуючою ідеєю буда незалежність. Але ця ідея продовжувалася до тих пір, поки незалежність не стала реальністю.

Сьогодні необхідна ідея, яка б організувала суспільство на створення якісно нового життя. Оскільки мало мати власні кордони, герб, гімн, прапор, парламент, президента. Життя повинно покращуватися, але покращуватися для всіх. Це повинно стати тією об'єднуючою ідеєю для політичної еліти та народу, яку однаково сприймали б і в Києві, й у Львові, й у Мелітополі. В умовах підвищеної конфліктності державна політика має бути спрямована, у першу чергу, на досягнення загальносуспільних цілей та утвердження консолідуючих засад у суспільстві. Проблема консолідації нації навколо державних інтересів та загальнонаціональної мети є по суті важливим аспектом безпеки української держави, гарантією збереження цілісності країни.

Проблема національної ідеї, осягнення ціннісних визначень політичного, соціального, культурного буття – одна з центральних в історії і політології. Нагадаємо, що теоретиками української національної ідеї стали М. Костомаров, Т. Шевченко, М. Драгоманов, І. Франко, М. Грушевський, В. Чорновіл, Л. Лук'яненко. Зокрема, І. Франко був одним із перших в українській політичній думці, хто сформував концепцію політичної самостійності України. Проблема національної ідеї, політичного, економічного, соціального, культурного розвитку він вбачав у визначенні основних, системовизначальних цінностей, які конкретизують суть функцій тієї ж держави, влади, інституцій [12, с. 401–409; 13, с. 401–412].

Серед сучасних дослідників української національної ідеї та процесу консолідації можна виділити В. Бебика, І. Варзара, М. Дмитренко, В. Кременя, І. Кресіну, Ф. Рудича, Ю. Римаренко, О. Пашкова та інші. Ю. Римаренко визначає ключовим чинником національної консолідації національну культуру як духовно інтегруючу силу, що сприяє духовному пробудженню та згуртованості нації [10, с. 359]. Слід підкреслити, що досліджувана проблема має міждисциплінарний характер – наукові розвідки здійснюють як представники політичної науки, так і суміжних із нею дисциплін – історії, права, державного управління тощо. Отже, окремі аспекти даної теми

досить активно вивчаються вітчизняні науковці. Але вона досі невирішена і потребує подальшого вивчення як теоретична так і практична проблема.

Мета дослідження полягає у з'ясуванні змісту української національної ідеї та її ролі як чинника консолідації українського суспільства.

Чіткого визначення національної ідеї поки що не існує. Українські політичні словники дають такі визначення «національної ідеї»: 1) політичний проєкт майбутнього нації, імператив її свідомості й чину, смисложиттєвий чинник національного розвитку; 2) певний комплект вірувань, національного світобачення і розуміння своєрідний духовно-інтелектуальний потенціал нації, людини-державотворця і співгромадянина; 3) система ціннісних орієнтирів, що полягає в урахуванні інтересів усіх верств суспільства, усіх народів; 4) форма державного самоусвідомлення народу, показник того, як народ розуміє себе, своє місце і роль у світі [8, с. 386–387; 9, с. 512].

На наш погляд, усі пункти мають безпосереднє відношення до формування національної ідеї та її ролі як чинника консолідації українського суспільства. Тобто, національна ідея – це квінтесенція менталітету, спосіб осмислення глибинної сутності свого народу, в якій відображені його духовна першооснова, мета, сенс та фундаментальні принципи існування та зумовлює суспільний розвиток.

Головна особливість національної ідеї полягає в тому, що вона під впливом часу і обставин може змінюватися, переформовуватися. Пошуку «нової» національної ідеї, як символу розвитку, або ж через намагання зруйнувати стереотипні уявлення про певну націю, як справедливо відзначає О. Засморжук, є своєрідним символом розвитку, що ні в якому разі не заперечує ідею стабільності національного менталітету, ментальності, а лише підкреслює те, що окремі його риси, особливості можуть проявлятися лише під тиском обставин, або з приходом «правильного» часу для їх розкриття на повну силу [2, с. 328].

Консолідація суспільства навколо мети державного будівництва є неодмінною умовою збереження і розвитку України як повноцінної держави. Без цього неможливо досягти ключових стратегічних цілей у діяльності нації та держави, оскільки це є необхідною передумовою для стабільного політичного розвитку, впровадження реформ, стабілізації економіки та подальшого національного розвитку. Але консолідацію неможливо нав'язати, як і неможливо нав'язати дух патріотизму та поваги до держави, чи виховати його за допомогою тих або інших закликів і декларацій. Лише розумною політикою, твердістю і наполегливістю в утвердженні прав і свобод громадян та засадничих цінностей сучасної цивілізації, професіоналізмом у вирішенні завдань – Україна може завоювати довір'я усіх своїх громадян і активно включити їх в процес державного будівництва. Крім того, ми живемо у все більш конкурентному світі і без національного згуртування, патріотичного, громадського виховання нам не досягти гідного для України місця ні в Європі, ні у світі.

Особливо підкреслимо, що національна ідея, а також національна свідомість, культура, духовність повинні об'єднувати та згуртовувати суспільство. Усі складові державотворення немислимі без сильної національної

ідеї. Чим потужнішим буде духовне ядро нації, тим більш шансів для одужання суспільства, відтворення національної еліти, яка консолідує його, забезпечує національне пробудження та самовизначення народу. В цьому контексті варто відзначити, що в Україні, яка не є моноетнічною державою, національна ідея повинна розглядатися також як програма побудови етнічних і соціально-політичних відносин у суспільстві, що ґрунтується на самоідентифікації нації у вирішенні проблем етнічних спільнот.

Проблема національного будівництва, як справедливо відзначають дослідники, дуже актуальна для України, оскільки за років незалежності так і не вдалось вибудувати модель національного розвитку. Спостерігається й низький рівень національної консолідації та національної ідентичності. Питання, які були ключовими на початку державотворення, сьогодні постали із такою самою актуальністю. Єдність української нації, консолідації суспільства залежить насамперед від чіткої визначеності вихідних засад, на які спирається нація у своєму розвитку.

Наголосимо, що в Україні відбувається фрагментація соціуму по лінії ідеологічного протистояння полярних політичних груп, які сповідують несумісні один з одним суспільно-політичні проекти. Саме в цьому плані сучасна українська національна ідея має увібрати в себе загальноновизнані світовою спільнотою справжні гуманістичні, демократичні принципи, забезпечити їхнє послідовне практичне втілення. Вона має бути використана, передусім, для побудови громадського суспільства. Але в сфері формування останнього її найважливішим пріоритетним завданням є об'єднання українського народу, немінуче пов'язане з усуненням певних розбіжностей між громадянами західних і східних регіонів України, прихильниками численних релігійних конфесій, представниками політичних сил, соціальних прошарків, носіями різних ідеологій [3, с. 25].

Як відомо, громадське суспільство ґрунтується на принципі ідеологічного плюралізму. Але цей принцип не виключає, а передбачає наявність ідеологічного консенсусу щодо найбільш важливих і значущих для розвитку суспільства цінностей. Досвід підтверджує, що ці цінності можуть бути визначені насамперед у рамках політичної нації, яка спроможна об'єднати Україну, яка після останніх парламентських виборів особливо відчутно розкололася ідеологічно на дві половини – Схід і Захід.

Автор поділяє точку зору Ф. Рудича про те, щоб подолати цей розкол, слід рішуче відкинути націоналістичні концепції «української України» і «Україна для українців», які до останнього часу утверджувалися на державному рівні і, по суті, є спробою формування не національної ідеології, а ідеології «титольної нації», що внесло розкол у багатонаціональне українське суспільство і поставило під загрозу цілісність України [11, с. 8].

Сьогоднішній етап розвитку українського політикуму часто називають періодом деідеологізації, коли політична ідеологія виявилася фактично повністю заміненою персоналізацією політичного процесу. Варто відзначити, що без ідеологічних, безідейних суспільств об'єктивно не існує. Ідеологія – це духовний фундамент на якому будується свідомість людини. Кожна нація, як

слухно відзначає М. Обушний, має свою ідеологію і жодні зміни у суспільному житті неспроможні знищити те, що закладено в природі людини – потребу в ідеології як у усвідомленій меті суспільної діяльності [4, с. 112]. При цьому слід виходити з того, що процес трансформації суспільства характеризується протиріччям між установленими традиційними цінностями народу, його культурою і тими ліберальними цінностями, яких вимагає сьогодення. Розпад традиційної спільноти, поява в ній угруповань населення із протилежним способом мислення і життя ведуть до розколу світоглядної основи спільноти. Тому ідеологія повинна відповідати життєвим реаліям і, головне, врахувати інтереси широких верст в населення. Бо, як кажуть на Близькому Сході, тисячу нових храмів не гарантують й на сантиметр наближення людини до Бога.

Ключовими цінностями загальногромадянської консолідованої ідеології могли б стати відчуття відповідальності за долю країни, патріотизм, гуманізм, демократія, соціальна справедливість, освіченість і, що особливо важливо – науково об'єктивне висвітлення історії становлення й утвердження Української держави. Історія має об'єднувати, а не сіяти розбрат між громадянами. Автор поділяє точку зору В. Кременя, про те, що злочином є приписувати якійсь партії чи угрупованню всі сторінки слави, а її опонентом нав'язувати всі мислимі і немислимі гріхи. Нація формується не лише тоді, коли люди все пам'ятають з історії, але й при умові, що вони здатні й дещо забувати, виходячи з християнського принципу «Прощаю і прошу прощення» [6, с. 11].

Вирішальною передумовою формування політичної нації, на думку науковців, є наявність загальнонаціонального лідера і сформована політична еліта. Не останню роль у вирішенні цього завдання може і має відіграти, зокрема, духовна еліта, яка повинна не стояти осторонь від політичних процесів, що відбуваються в державі, насамперед у формуванні консолідаційної ідеології, національної ідеї, яка б об'єднала політичну націю, і сказати своє слово так голосно, щоб його почули і суспільство, і владні структури.

Для збереження спокою в країні необхідно ретельно відфільтровувати і творчо переосмислювати запозичені із світового досвіду державотворчі процеси, цілеспрямовано, але толерантно поширювати їх у маси. І це є одним із важливіших завдань ідеології національної ідеї, функція якої полягає в забезпеченні інтеграції розколотої спільноти. За вмילו виробленої та пропагованої національної ідеї України, яка після проголошення незалежності вважалася однією з найбільш розвинених країн світу, не знала б такого економічного й духовного занепаду. Зрозуміло, що сама національна ідея не може вберегти суспільство від корумпованості, клановості, бездуховності. Ми ніколи не витягнемо економіку до тих пір, справедливо вважає М. Дмитренко, поки відкладатимемо на потім питання ідеологічної, духовної та освітньої сфери. Тому що між ним діє розривний взаємозв'язок [1, с. 183]. Владним структурам час зрозуміти, що тільки освіта може сформувати націю, що тільки вона належно може поширити українську національну ідею. Освіта повинна рости націю.

Політична освіта виступає джерелом формування політичної свідомості особистості – політичних знань, переконань, поглядів, оцінок, установок та ідеалів. Теперішній стан українського суспільства вимагає від кожної людини усвідомленого відношення до політичних подій, що відбуваються в країні та світі, вміння дати правильну світоглядну оцінку, оволодіння практичними навиками участі в громадянському житті. Політична освіта як фактор формування політичної культури має не лише надавати політичні знання, на основі яких формуються уявлення щодо форм і способів функціонування громадянина у політичному, правовому, економічному, соціальному та культурному полі демократичної держави, але й формувати певні політичні уміння, якості та чесноти.

Тому нині гуманітарні знання, рівень освіти, її практична орієнтація розглядаються науковцями як необхідне джерело розвитку політичної системи суспільства, в якому не тільки зростає значення гуманітарної освіти, а й змінюється її зміст, форми та методи. Крім того, ми живемо у все більш конкурентному світі, і без національного згуртування, патріотичного, громадянського виховання, особливо молоді, нам не досягти гідного для України місця ні в Європі, ні у світі. Патріотизм, жертвовність практично не залежить від матеріального становища людини.

Таким чином, національна ідея, а також національна свідомість, національна освіта, культура, духовність повинні об'єднувати та згуртовувати суспільство. Усі складові державотворення немислимі без сильної наскрізної національної ідеї, у тому числі не тільки освіта, культура, політика, але й економіка.

Висновки. Уперше за роки незалежності повстало завдання подальшого зміцнення незалежної держави, збереження стабільності і міжнародної згоди, протистояння спроби розколотися країну за ідеологічними і національними ознаками. Визначальну роль у цьому процесі повинна відігравати українська національна ідея, яка покликана забезпечити необхідну консолідацію, згуртованість та національну єдність української нації, а також інтеграцію національних меншин до її складу при збереженні та розвитку їх етнокультурних особливостей. На наш погляд, ключовими цінностями національної ідеї повинні стати відчуття відповідальності за долю країни, патріотизм, гуманізм, демократія, соціальна справедливість, освіченість.

Існування суспільства неможливе без інтегруючої ідеї, цілісність якої визначається духовною, творчою діяльністю особистості. Тому в епоху глобалізації великого значення набуває національна ідея, яка стає мірилом духовності і разом з нею – світоглядним забезпеченням способу вільного існування особистості, несе його ключові цінності. Вона протистоїть ідеологіям, що орієнтовані на уніфікацію переконань. Вироблення такої національної ідеї є для України справою надзвичайної ваги і актуальності, тому що власне на її основі повинні визначитися головні орієнтири і цінності розбудови держави в контексті євроінтеграції.

Список використаних джерел

1. Дмитренко М. Політична система України: розвиток в умовах глобалізації та інформаційної революції [Тексти] / М. А. Дмитренко: Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова, ін-т оператив. діяльн. та держ. безпеки. – К.: Знання України, 2008. – 544 с.

2. Засморжук О. О. Ментальність чи менталітет, що відіграє першочергову роль у формуванні обличчя суспільства / О. О. Засморжук // Гілея: науковий вісник. – Київ, 2014. – Вип. 812 (№2). – С. 325–329.

3. Коваленко В. Сучасна українська національна ідея як невід'ємний чинник побудови громадського суспільства / В. Коваленко // Віче. – 2011. – №23. – С. 23–27.

4. Обушний М. І. Партологія: Навчальний посібник / М. І. Обушний, М. В. Примум, Ю. Р. Шведа. – К.: Арістей, 2016. – 423 с.

5. Політичний клас у сучасній Україні: специфіка формування, тенденції розвитку / За заг. ред. Ф. М. Рудича. – К.: Парламентське вид-во, 2010. – 336 с.

6. Кремень В. Г. Консолідаційна парадигма модернізації України / В. Г. Кремень // Сучасне філософське антропологічне знання в контексті викликів доби: дев'ять шинкаруківські читання. Матеріали міжнар. наук. прак. конгр., 18 квітня 2014 р. / Нац. акад. наук України та ін. – Хм.: ЦНП, 2014. – С. 8–16.

7. Луцишин Г. І. Національна консолідація як основа формування та розвитку української політичної нації / Г. Луцишин // Українська політична нація: проблеми становлення: зб. наук. ст. – К.: НІСР, 2012. – С. 150–157.

8. Політичний енциклопедичний словник / Упорядник В. П. Горбатенко: За ред. Ю. С. Шемшученка, В. Д. Бабкіна. 2-ге вид., доп. і перероб. – К.: Довіра, 2004. – 740 с.

9. Політичний словник / Ю. С. Шемшученко (від. ред.), В. П. Горбатенко (упоряд.). – К.: Знання, 2005. – 735 с.

10. Римаренко С. Українська політична нація – міф чи реальність? / С. Римаренко // Україна у сучасному світі. Конференція випускників наукового стажування в США. – К.: Стилас, 2013. – С. 7–23.

11. Рудич Ф. М. Політичний режим в Україні: спроба політичного аналізу / Ф. М. Рудич // Політичний менеджмент. – 2011. – №2 (47). – С. 3–14.

12. Франко І. Одвертий лист до галицької української молоді / І. Франко // Зібрання творів у 50-ти т. – К.: Наукова думка, 1986. – Т. 45. – 575 с.

13. Франко І. Наш погляд на польське питання / І. Франко // Зібрання творів у 50-ти т. – К.: Наукова думка, 1986. – Т. 45. – 575 с.

References

1. Dmytrenko M. Politychna systema Ukraïny: rozvytok v umovah globalizacii ta informacijnoi revoliucii [Teksty] / M. A. Dmytrenko: Nac. ped. un-t im. M. P. Dragomanova, in-t operatyv. dijaln. ta derzh. bezpeky. – K.: Znannja Ukraïny, 2008. – 544 s.

2. Zasmorzjuk O. O. Mental'nist' chy mentalitet, shho vidigraye pershochergovu rol' u formuvanni oblychchja suspil'stva / O. O. Zasmorzjuk // Gileja: naukovyj visnyk. – Kyïv, 2014. – Vyp. 812 (№2). – S. 325–329.

3. Kovalenko V. Suchasna ukrai'ns'ka nacional'na ideja jak nevidjemnyj chynnyk pobudovy gromads'kogo suspil'stva / V. Kovalenko // Viche. – 2011. – №23. – S. 23–27.

4. Obushnyj M. I. Partologija: Navchal'nyj posibnyk / M. I. Obushnyj, M. V. Prymum, Ju. R. Shveda. – K.: Aristej, 2016. – 423 s.

5. Politychnyj klas u suchasnij Ukraïni: specyfika formuvannja, tendencii rozvytku / Za zag. red. F. M. Rudycha. – K.: Parlaments'ke vyd-vo, 2010. – 336 s.

6. Kremen' V. G. Konsolidacijna paradygma modernizacijna Ukraïny / V. G. Kremen' // Suchasne filososfs'ke antropologichne znannja v konteksti vyklykiv doby: devjati shynkarukivski chytannja. Materialy mizhnar. nauk. prak. konfr., 18 kvitnja 2014 r. / Nac. akad. nauk Ukraïny ta in. – Hm.: CNP, 2014. – S. 8–16.

7. Lucyshyn G. I. Nacional'na konsolidacija jak osnova formuvannja ta rozvytku ukrai'ns'koi politychnoi nacii / G. Lucyshyn // Ukraïns'ka politychna nacija: problemy stanovlennja: zb. nauk. st. – K.: NISR, 2012. – S. 150–157.

8. Politychnyj encyklopedychnyj slovnyk / Uporjadnyk V. P. Gorbatenko: Za red. Ju. S. hemshuchenka, V. D. Babkina. 2-ge vyd., dop. i pererob. – K.: Dovira, 2004. – 740 s.

9. Politychnyj slovnyk / Ju. S. Shemshuchenko (vid. red.), V. P. Gorbatenko (uporjad.). – K.: Znannja, 2005. – 735 s.

10. Rymarenko S. Ukraïns'ka politychna nacija – mif chy real'nist'? / S. Rymarenko // Ukraïna u suchasnomu sviti. Konferencija vypusknnykiv naukovogo stazhuvannja v SShA. – K.: Stylas, 2013. – S. 7–23.

11. Rudych F. M. Politychnyj rezhym v Ukraїni: sprobа politychnogo analizu / F. M. Rudych // Politychnyj menedzhment. – 2011. – №2 (47). – S.3–14.

12. Franko I. Odvertij lyst do galyc'koi' ukrai'ns'koi' molod'ozhy / I. Franko // Zibrannja tvoriv u 50–ty t. – K.: Naukova dumka, 1986. – T.45. – 575 s.

13. Franko I. Nash pogljad na pol's'ke pytannja / I. Franko // Zibrannja tvoriv u 50–ty t. – K.: Naukova dumka, 1986. – T.45. – 575 s.

Morari N. V., doctor of political sciences, Professor of chair of social–humanitarian Sciences, Taurian state agrotechnological university (Ukraine, Melitopol), morar.nikolay@mail.ru

National idea as a factor for the consolidation of Ukrainian society

Investigated and determined the place and role of the national idea the consolidation of the Ukrainian society. It is emphasized that for the first years of independence faced with the task of further strengthening the independent state, maintaining stability and ethnic harmony. Decisive role in this process should be played by the Ukrainian national idea, which is designed to provide the necessary consolidation, cohesion and national unity of the Ukrainian nation, as well as the integration of national minorities in its composition, while maintaining and developing their ethnic and cultural peculiarities.

The paper analyses the state and prospects of development of the national idea. In this context, the conclusion is that the Ukrainian national idea in recent years has been the subject of speculation by political elites and leaders, and does not and can not lead to the consolidation of political forces. Society, the state should have a unifying idea of values. For many centuries, this unifying idea was the independence. But this idea lasted as long as independence is not a reality.

Today the essential idea, which would have organized a society for the creation of a qualitatively new level of life. Since few have their own border, emblem, flag, Parliament, President. Life should improve, but improve for all. It should become the unifying idea for the political elite and the people, which is equally perceived to be in Kiev and Lviv, and in Kyiv.

Actualization and the necessity of forming Consolazio ideology, the playback system of values that would unite participants in the political process capable of consolidating the Ukrainian community and allow the Ukrainian people to peace and prosperity. In our view, the core values of the national idea should be a sense of responsibility for the fate of the country, patriotism, humanism, democracy, social justice, and education. The development of such a national idea for Ukraine a matter of extreme importance and relevance, because it is on this basis must be determined the main objectives and values the development of the state in the context of European integration.

Keywords: national idea, ideology, political identity, political process, political stability, political activity.

* * *

УДК 340.1

Мудрик Ю. С.,

кандидат політичних наук, доцент кафедри міжнародних відносин та туризму, Хмельницький національний університет (Україна, Хмельницький), yurij.mudryk@gmail.com

Політична інертність в контексті розбудови громадянського суспільства

Досліджується феномен політичної інертності суспільства. Обґрунтовується взаємозв'язок даного явища та стану розвитку політичної культури в цілому. Встановлені основні негативні явища, що породжують політичну байдужість при розвитку громадянського суспільства.

Доведено, що інертність політичного сприйняття і політичного мислення проявляється в жорсткості і стереотипності внутрішньо або зовнішньополітичного курсу, в небажанні і неможливості змінити систему поглядів і оцінок наявних політичних подій, змінити спрямованість і характер політичних дій. Встановлена кореляційна залежність між політичною інертністю суспільства та політичним режимом як в соціально–політичному (монополізм прийняття політичних рішень), так і соціально–психологічному виразах.

Розкриті основні суб'єктивні детермінанти і закономірності політичної інертності суспільства та запропоновані механізми удосконалення реалізації громадських ініціатив, як основного стримуючого фактора.

Ключові слова: інертність, політична інертність суспільства, громадянське суспільство, громадські ініціативи, розвиток країни.

Історичний досвід багатьох країн свідчить, що всі намагання кардинально оновити суспільне життя були

приречені на невдачу, якщо вони не підкріплювались активним залученням різних категорій громадян до вироблення рішень та їх втілення в життя. Тільки створюючи сприятливі умови для розкриття творчого потенціалу громадян і подолання їх соціальної інертності, суспільство одержує могутній імпульс саморозвитку шляхом залучення до демократичного процесу головної діючої сили історії – народу.

На думку Ю. М. Тодики, громадянське суспільство – це система самостійних і незалежних від держави суспільних інститутів та відносин, що забезпечують умови для реалізації приватних інтересів та потреб індивідів і колективів, для життєдіяльності соціальної і духовної сфер, їх відтворення та передачі від покоління до покоління [1, с. 187]. Структурними елементами громадянського суспільства, на думку цього ж ученого, є: 1) добровільно сформовані первинні самоврядні угруповання людей (сім'я, різні асоціації, господарські корпорації, клуби за інтересами, інші суспільні об'єднання); 2) сукупність недержавних суспільних відносин; 3) господарська і приватна частина життєдіяльності людей, їх звичаї, традиції; 4) сфера самоврядних організацій індивідів [1, с. 187].

При цьому наголошується на небезпеці появи такого феномена, як «формальна демократія», коли відбувається процес формалізації та монополізації державною владою основних демократичних процедур, про що зазначав у своїй публікації В. Полохало [2, с. 36–38]. Крім того, М. Р. Рябчук ще у 1993 році писав, що формалізовані цінності демократії, які не ґрунтуються на розвиненій політичній і правовій культурі, на громадянському суспільстві, можуть стати небезпечною іграшкою в руках охлосу і ще більш небезпечним інструментом демагогії в руках правлячих кіл [3, с. 14].

Наближення держави до демократії виявляється неможливим без розвитку громадських ініціатив. Особливо актуалізації останнім часом набуває проблема громадської участі в муніципальній політиці через ігнорування позиції територіальної громади щодо важливих питань місцевого розвитку. Відсутність змін у практиці залучення громадськості до вирішення місцевих питань призведе до подальшого зниження якості місцевого управління та фактичного порушення принципів демократичного управління. В аналітичній записці досліджується стан реалізації громадських ініціатив на місцевому рівні, розглядаються чинники слабкості громадських ініціатив, надаються рекомендації з удосконалення залучення громадян до місцевого розвитку.

Слабкість громадських ініціатив на місцевому рівні має наступні причини:

- соціальна інертність організацій громадянського суспільства;
- недосконалість правового забезпечення реалізації громадських ініціатив на місцевому рівні;
- небажання місцевих рад долучати громадськість до спільного прийняття рішень;
- недостатній рівень розвитку локальної нормотворчості;
- фактичне позбавлення права територіальної громади скликати громадські слухання;
- встановлення незаконних обмежень можливостей громадян брати участь у місцевій політиці.